

тального образотворчого, декоративно-прикладного, садово-паркового, меморіального мистецтва; виразний природний ландшафт та пам'ятки природи; видові напрями та осі, звідки сприймаються пам'ятки та їх комплекси, панорами та силуети). 6. Заставний Ф.Д. Географія України. – Львів: Світ, 1994. – С. 11. 7. Ремешило-Рибчинська О.І. Складові і принципи формування образу історико-архітектурних ландшафтів // Вісн. Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. – 2001. – № 429. – С. 52–56; Ремешило-Рибчинська О. Відновлення образу історико-архітектурного ландшафту с. Підгірці Львівської області // Історичні пам'ятки Галичини. – Львів, 2001. – С. 236–249. 8. Мардер А.П. Эстетика архитектуры. – М.: Стройиздат, 1988. – С. 106. 9. Містобудування: Довідник проектувальника. – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 11 с. 10. Абрагам Гарольд Маслоу, Мотивация и личность. – СПб., 2001. – С. 254–257. 11. Вернадский В.Н. Научная мысль как планетарное явление. – М., 1991. – 271 с.; Вернадский В.Н. О размножении организмов и его значении в механизме биосферы. – Л.: Биосфера, 1926. – С. 30–48. 12. Ремешило-Рибчинська О.І. Образність історико-архітектурного предметного середовища підгорецько-плісеських територій Львівської області // Мистецтвознавство '02. – Львів, 2003. – С. 69–80; Remeszyló-Rybczynska O., Palac w Podhorcach i jego miejsce w krajobrazie Gor Woroniakow na Ukrainie // Krajobrazy. – Warszawa, 2000. – № 27 (39). – S. 109–115; Remeszyló-Rybczynska O. Chronologie des Schlosses Pidhirci // Pidhirci. Bauaufnahme des Schlosses. – Wien-Lemberg, 1999. – P. 21–27. 13. Платон Избранные диалоги. – М.: Изд-во худ. л-ры. – 1965. – С. 17. 14. Juan Eduardo Cirlot Słownik Symboli, Wydawnictwo “Znak”. – Krakow, 2000. – S. 276. 15. Татаркевич В. Історія шести понять – К.: Юніверс, 2001. – С. 35. 16. Мардер А.П. Эстетика архитектуры. – М.: Стройиздат, 1988. – С. 98–110. 17. Бердяев Н.А. Царство духа и царство кесаря. – М.: Республика, 1995. – С. 318–319.

УДК 711

О.І. Ремешило-Рибчинська

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну та основ архітектури

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОЇ КОМПОЗИЦІЇ ЗАМКОВОГО КОМПЛЕКСУ В с. ПІДГІРЦІ

© Ремешило-Рибчинська О.І., 2005

Розглянуто особливості та складові архітектурно-просторової композиції замкового комплексу в с. Підгірці. Проводяться аналогії з окремими зразками видатних палацово-паркових та замкових комплексів Східної та Центральної Європи. Аргументується необхідність створення державного історико-архітектурного заповідника.

Ключові слова: архітектурно-просторова композиція, об'ємно-просторова побудова, масштаб, пропорції, композиційні осі.

Постановка проблеми. Розкриття особливостей архітектурно-просторової композиції замкового комплексу в с. Підгірці.

Мета статті. Метою статті є підкреслення змістовного послідовного процесу творення існуючого сьогодні замкового комплексу, що формувався протягом XVII–XIX століть із збереженою множиною цінних архітектурних та мистецьких об'єктів.

Основна частина. Архітектор Андреа дель-Аква та військовий інженер Гійом Левассер де Боплан створили замковий комплекс на території поселення Підгірці на замовлення Коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського побудувати на теренах мальовничого ландшафту гір Вороняки відпочинкової “по трудах военных” [1] резиденції на зразок кращих європейських вілл

початку ХУІІ століття. Саме тому архітектура замкового комплексу в с.Підгірці історично формувався для задоволення перш за все потреб духовних та естетичних поряд з функціональними, технічними та економічними. Спеціальними композиційними засобами тут виражено такі загальні категорії, як спокій, урочистість, суворість і життєрадісність. Під час формування терасного парку та зведення споруди самого палацу замкового комплексу живописний ландшафт вороняцького пагорба видозмінювали не тільки з суто технічних потреб, а і з метою отримання образного, великою мірою, художнього вирішення простору та його наповнення. Тим самим в архітектурно-просторовій композиції комплексу відображено синтез науки, техніки та мистецтва. Пропорції монументальної споруди палацу, а також садових павільйонів, фрагментів інших споруд відповідали членуванням та об'ємам облаштованих колись газонів, квітників, огорожених алеями стрижених грабів, декор і планувальна структура яких відповідали тогочасним канонам і моді.

Тип італійського “палаццо ін фортецца” застосований у Підгірцях, вже зустрічається у замку Великого князя, збудованому в 1585–1595 рр. королівським архітектором і скульптором Санті Гуччі Фйорентіно та у замку в Уяздові у Варшаві, зведеному за планом Себастьяно Серліо [2]. За часів правління Владислава ІV поряд з переважаючими італійськими впливами відчутними стають і французькі культурні тенденції, з їх любов'ю до розкоші, насолоди та вражаючої показовості у всіх своїх проявах. Новостворені магнатські палаци, замки і садиби, особливо на отриманих мало-освоєних землях, завдяки новим естетичним вимогам, що були властиві тогочасним французьким тенденціям, стають “а-ля-мод”. Не були виключенням і підгорецькі маєтки. Проте існуючий сьогодні Підгорецький палац став найкращим прикладом типу “палаццо ін фортецца”, який можна трактувати як кульмінацію “декади палаців” на території цілої тогочасної Польщі.

Архітектурна концепція споруди об'єднується з симетричним французьким садом і терасними просторами, що нагадують парки навколо вілл у Фраскатті. Якщо декоративні деталі, проектування двох наріжних крил з обох боків від центрального блоку споруди і розбивка території безпосередньо біля палацу могли бути навіяні французькими зразками, то фасад і план будівлі нагадує відомі проекти з трактатів Вінченцо Скамоцці. Дизайн вікон реалізує римські віання; лоджії, розміщені по флангах від вхідних дверей палацу, нагадують про тосканські прототипи; індивідуальні декоративні елементи, зокрема маски, щити, військова атрибутика і виконані у маньєристичній манері. Збережені статичні портали в інтер'єрах теж вказують на маньєристичну архітектуру. Припускається, що таке поєднання різноманітних елементів, яке зустрічаємо у Підгорецькому палаці, є раннім передвісником ампіру [3].

Вдале поєднання замкового простору – як зовнішнього, так і внутрішнього – з його динамікою; маси самого замку та об'єктів предметного заповнення архітектурного середовища комплексу – з їх матеріальною статикою; образу кожного архітектурного твору – з природою та ландшафтом робить архітектурно-просторову композицію замку неповторною та особливо естетичною.

Незважаючи на значне пошкодження архітектурного середовища підгорецького замкового комплексу, тут і сьогодні спостерігається своєрідне в своїх композиційних співвідношеннях поєднання простору і маси, притаманне кращим зразкам європейського Відродження і бароко.

Так, по-перше, існує тут віддзеркалення “земного раю” садів – згадка про епоху Відродження кращих італійських терасових садах другої половини ХVІ ст. – Вілла д'Есте, Орті Фарнезіані, Вілла Лянте, Вілла ді Папа Джуліо, Вілли Альдобрандіні у Фраскатті з їх неперевершеними видовими перспективами.

По-друге, об'єм замку-палацу, зведеного за згаданим принципом “палаццо ін фортецца”, поєднувався з багато оздобленими просторами як інтер'єрів замку, так і терасових садів парку з опорами терас, сходами, рампами, гротами, павільйонами, скульптурними композиціями. Тут в композиції об'єму споруди спостерігається унікально вдале підпорядкування просторів масі пануючої архітектури. В геометричній схемі кватер і площин партеру прочитуються повтори організації внутрішніх просторів інтер'єрів. Пластичний ефект зіставлення об'ємів і площин терас з контрастуванням барв і фактур збереженого рослинного матеріалу свідчать про вдалі пошуки і знахідки нових засобів естетичної виразності.

По-третє, зустрічаємо тут і тип європейського стилю бароко з переважанням динамічних мотивів над статичними утвореннями Ренесансу, розпочатих ще у творчості Палладіо та Вінйолі. Прямування до усвідомленого утвердження великих розмірів утворень, які часто перебільшували вимоги ужиткових просторів, за принципом так званої *maniera grande* [4], спостерігаємо у незвичних, але вишуканих пропорціях верхніх, південних просторів підгорецького парку із зведеним на композиційній осі комплексу костелом, чому відповідала зміна об'єму маси споруди замку – надбудова ще одного поверху.

В архітектурно-просторовій композиції підгорецького комплексу кожна із пам'яток є унікальним твором, які в результаті вдалого поєднання у просторі творять закінчений і цілісний мистецький твір. Крім того, неповторними композиційними характеристиками володіють не тільки об'єми окремих споруд зі своєю специфікою побудови форми, але і їх складові частини: композиції плану, фасаду, деталей.

Завдяки співрозмірності та періодичності розташування віконних проїмів шляхом узгодження частин і підпорядкування окремих елементів декору встановлено масштабність та досягнуто композиційної єдності площинних композицій фасадів замку.

Зв'язок палацу з садом виникав не тільки із взаємних зв'язків та відносин просторів, але також і з аналогії поміж елементами садовими і палацовими. Пропорції як засіб архітектурної композиції відіграють важливу роль для досягнення виразності споруди замку та знаходження масштабу. Це відчувається і в організованій засобами садово-паркового мистецтва просторовій композиції, і в малих архітектурних формах, і в скульптурному декорі, де знаходимо відповідники палацових просторів інтер'єрів залів, кабінетів, сходів.

Досягненню виразності споруди замку сприяють вдало знайдені пропорції площини стіни фасаду загалом та зокрема – простінків між пілястрами, розмірів павільйонів, віконних та дверних проїмів та їх декоративних елементів, що визначають художню вартість споруди.

Після огляду підгорецького комплексу на людину емоційно впливають і об'ємні маси окремих споруд та їх частин, їх форми, матеріальна структура об'єктів.

Загалом співвідношення кожної із споруд замкового комплексу з ландшафтом та візуальними зв'язками та композиційними осями, що відкриваються під час огляду, вказують на добре вибраний і витриманий архітектурний масштаб з впорядкованим строєм. Розміри частин, членувань та деталей фасаду споруд комплексу гармонійно поєднуються з розмірами людини та ландшафтом.

Важливою особливістю замкового комплексу підгорецької резиденції є те, що об'ємно-просторова побудова формується не тільки у межах однієї споруди, наприклад, палацу, а і в інших об'ємах чи просторових елементах самостійно, незважаючи на їх різні функції та призначення в минулому. Відповідно до цього, об'ємно-просторові композиції поширюються на всю резиденцію, з алеями садів та парку, майданом біля костелу чи кладовищем біля церкви – на взаємоузгоджені та взаємопов'язані просторів. Територія резиденції як архітектурний організм являє собою об'ємно-просторову побудову, складовими частинами якої є, крім названих споруд замкового комплексу, садів та парку – дерева, стежки, елементи паркової архітектури та скульптури й інші елементи.

Висновок. Отже, об'ємно-просторові композиції перерахованих споруд разом з взаємоузгодженими та взаємопов'язаними просторами формують неповторний архітектурний ансамбль. Своєю цілісністю і досконалим вирішенням вони творять унікальну за змістом та майстерністю архітектурно-просторову композицію, де відбувається взаємопереплетення місцевих традицій будівництва, образотворчості з мистецтвом Центральної і Західної Європи. Це створює передумови проведення подальших широких науково-практичних досліджень, планомірного відновлення територіально-просторового наповнення резиденції і обумовлює створення державного історико-культурного заповідника.

1. Ремешило-Рибчинська О. Відновлення образу історико-архітектурного ландшафту с. Підгірці Львівської області // Історичні пам'ятки Галичини. – Львів, 2001. – С. 236–249; Remeszylo-Rybczynska O. Palac w Podhorcach i jego miejsce w krajobrazie Gor Woroniakow na Ukrainie, Krajobrazy. – Warszawa, 2000. – № 27 (39). – S. 109–119; Kryczynski W. Zamek w Podhorcach. –

Zloczow, 1814. – S. 29. 2. Bania Z. Palac w Podhorcach, *Rocznik Historii Sztuki*. T. XIII. – 1981. – S. 160. 3. Kaufmann Thomas DaCosta, *Court, Cloister and City. The Art and Culture of Central Europe 1450–1800*. – P. 222–223; p. 247. 4. Miloędzki Adam, *Architectura Polski XVII wieku*. – Warszawa, 1980. – S. 119.

УДК. 711

О.І. Ремешило-Рибчинська,

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну та основ архітектури

ОКРЕМІ АСПЕКТИ “КОНЦЕПЦІЇ ВІДНОВЛЕННЯ АРХІТЕКТУРНОГО ОБРАЗУ І ФУНКЦІЇ РЕЗИДЕНЦІЇ В с. ПІДГІРЦІ”.

© Ремешило-Рибчинська О.І., 2005

Проаналізовано стан архітектурних пам’яток підгорецького палацово-паркового комплексу, розглянуто Програму робіт з інвентаризації об’єктів. Зазначено специфічні особливості окремих шляхів з реалізації Програми, вказано на необхідність комплексного підходу до формування концепції відновлення просторового наповнення історичного ландшафту Вороняцького горбогірного пасма.

Ключові слова: програма, концепція, інвентаризація, пам’ятка.

Постановка проблеми. Необхідність комплексного підходу до формування концепції відновлення просторового наповнення історичного ландшафту.

Мета статті. Метою дослідження є оцінка результатів реалізації “Програми робіт з інвентаризації архітектурних пам’яток в с. Підгірці” та розробка концепції відновлення функцій просторового наповнення території історичного ландшафту.

Основна частина. Історико-культурна спадщина XVII–XVIII ст. житлового, громадського та промислового призначення в Україні представлена збереженими архітектурними ансамблями і комплексами резиденцій [1]. Терміном “резиденція” позначаємо багатофункціональні об’ємно-просторові утворення в сільській місцевості з панівною репрезентативною адміністративно-господарською функцією, де постійно мешкав власник. До таких визначень схиляються окремі вітчизняні дослідники [2].

Характерною рисою позаміських резиденцій є поєднання відпочинкових, репрезентативних функцій з адміністративними та господарськими. Історично для кожного з таких територіальних утворень розроблялась концепція ідеологічного, функціонального та культурологічного спрямування. Архітектурні образи і функції таких споруд, які формували архітектурне середовище з відповідним просторовим наповненням в спеціально обраних для цього природних ландшафтах, залежали від мудрості та сили власника, його смаку, уміння цінувати красу, а також від зростання добробуту мешканців (рис. 1–2). Часто резиденції в сільській місцевості виконували роль культурних центрів, які сприяли соціально-економічному, просвітницькому та духовному розвитку населення.

В епоху античності міську резиденцію заможного власника називали “villa urbana”, а сільську – “villa rustica”. Аналізом влаштування позаміських резиденцій активно займався Палладіо. За його визначенням “casa di villa” – саме резиденція заможного власника, а цілий маєток, де зосереджувались численні функції, називали просто “villa” [3]. Як і в часи ренесансу, бароко, класицизму, так і в XIX – сер. XX ст. видатні творці та замовники-меценати видатних архітектурних комплексів спорудженням архітектурних об’єктів не тільки реалізовували свої матеріальні